

NADİR AXUNDOVUN “SARƏNG”İ

Inanılmaz səs sahib olan klarnet bir alət kimi ötən yüz illərdən bu yana gəlirdir. Avropada, xüsusilə Almaniyada klarnet – «klavyon» əvəz elədiyi üçün adı «klaryonet» qoyulub. Qardaş Türkiyə – klarnetin bir musiqi aləti kimi ilk ayaq açdığı ölkələrdən biridir. Klarnet Türkiyədə 1820-ci ildə ilk dəfə xalq arasına çıxıb, sistem şəklində isə 1854-cü ildə İstanbula gətirilib. İstanbulda çox məşhur bir musiqiçi olan Əli bəy, o zamanlar klarnetin misilsiz ifaçısı sayılan Zati Ağcayın köməkçisi olmaqla Vəli Kanıka klarnet çalğısının incəliklərini öyrədə bilibdir. Bu minvalla Türkiyədə klarnet hələ o zamanlardan milli alət kimi tanınaraq sultan saraylarında çalınarmış. 1917-ci ildə Ənvər paşanın mehtər takımlarında klarnet irəli keçsə də, geniş

istifadə olunmayıb. Ənvər paşa – 1918-ci ildə Azərbaycanı və azəri türklərini daşnak-bolşevik soyqırımından xilas etmiş «Qafqaz islam Ordusu»nun baş komandanı Nuru paşanın qardaşıydı...

Klarnetin türk musiqisinə qatılması

bilavasitə İbrahim əfəndidən başlayıb. Məşhur klarnet ustalarından sayılan kaman ustası Vasif və Ramazan, TRT radiolarında ilk klarnet çalğıçısı isə Şükrü Tunar olub. Bundan başqa məşhur Türk ifaçıları Əhməd Quşgöz, Ələddin Gözətlük, Barbaros Elkose, Berqamalı İsmayıl, Fəz Çətin, Həmdü Tokay, Mustafa Kəbaci, Hüsni o sıradandır. Türkiyədə yüz illər boyu həqiqətən mahir klarnet ustaları olub və indi də vardır. Belə ki, Türkiyənin ən məşhur klarnet ustalarından sayılan Mustafa Kandrallı bütün

beynəlxalq aləmdə tanınan misilsiz ifaçı sayılır. Onun lent yazıları tez-tez amerikalı, fransız, hind və başqa ölkələrin filmlərində səslənir...

Azərbaycanda ilk dəfə professional səviyyədə milli musiqimizi klarnetdə

buzovnalı Nadir Axundov çalır. Peşəkar, sənətçi olan Nadir Axundov əsasən Bakıda və Bakı kəndlərində toy-düynələrdə iştirak etmiş, xalqın hüsnü-rəğbətini qazanmışdır. Deyilənə görə, Nadir Axundov həm də klarnetdə muğamın gözəl ifaçısı imiş. Odur ki, bəzən xanəndələr onun müşayiətilə bütöv muğamı belə oxuyurlar.

Nadir Axundovun klarnetdə «Sarəngi», «Zəmin-xarə»si yaxud xalq çalğı alətləri ansamblının müşayiətilə çaldığı «Bayatı-kürd» muğamları əsl sənət incisidir. Axıncısı hətta «Başiaçıq» adlı gürcü filmində də istifadə olunub.

Bəzələrinin dediyinə görə, Azərbaycana klarneti vaxtilə guya Karo adında bir erməni gətiribmiş və ilk dəfə Azərbaycanda milli musiqini də klarnetdə guya o çalır. Lakin bu olduqca yanlış, özü də qəsdən uydurulmuş şeyədir. Çünki Karodan hələ bir neçə il əvvəl Bakının yuxarı məhəllələrinin birində Hənifə adlı klarnet ifaçısı olub və ilk dəfə klarnetdə milli musiqini də Hənifə çalıbdır. Lakin Hənifə gənc yaşlarından ağ ciyər vərəminə tutulduğu üçün təbii ki, öz sənətini davam etdirə bilməyib...

Onu da deyək ki, buzovnalı Nadir Axundov, erməni Karo Azərbaycana

gölməmişdən hələ bir neçə il əvvəl klarnet çalmağa başlayıb və lap cavan olmasına baxmayaraq, artıq Bakıda, Bakf ətrafı kəndlərin toylarında ad-san qazanmağı da elə ordan gəlir. Nadir Axundovdan sonra Şəmsi İmanov, Bəhrüz Zeynalov, Ələkbər Əsgərov, Vəli Qədimov, Əşrəf Əşrəfzadə, Adil Bayramov kimi klarnet çalğıçıları yetişibdir ki, bunların da hərəsinin sənətdə öz dəstixətti, orijinal çalğı üslubu olubdur...

Klarnet – Azərbaycan milli musiqisinə o qədər qaynayıb-qarışmış, o qədər işnişib ki, xalq çalğı alətləri ansambllarını, orkestrləri, eyni zamanda toy-düynələri indinin özüncəklarnetsiz təşəvvür etmək heç cürə mümkün deyil. Məsələn, elə havalar var ki, klarnetdəki kimi heç bir alətdə o qədər şirin səslənmir və insanın ruhunu da o incəliklə oxşamır. «Vağzalı», «Qoçəli», «Tərəkəmə», «Qars», «Xançobanı», «Keçiməməsi», «Kinto», «Bakı», «Qazağı», «Şalaxo», «Həsəni», «Həyatı», «Fikrəti», «Bəxtəvəri», «Zöhrəbi», «İnnabı», «Yüzbir», «Dilşadı», «Fəridi» rəqsləri elə bil əvvəldən klarnet üçün qoşulub və əşidənin bu musiqi altında ən azı qol götürüb oynamaq üreyindən keçir.

Klarnet milli musiqimizə varid olan gündən elimizdə-obamızda, xüsusilə Bakı və Aşşeron

toylarının şah çalğısi sayılmış və klarnet çalanlara adətən «usta» deyər üz tutmuşlar.

Onu da deyək ki, klarnet əsasən «Alman» ya «Fransuz sistemli» olur ki, Azərbaycanda milli musiqiçilər yalnız «Alman sistemi»ndən istifadə ələyir. Bayaq dediyimiz kimi, klarnet – Azərbaycana gətirilmə alətdir. Ancaq, qərībə burasındadır ki, klarnetdən savayı zaman-zaman əcnəbi ölkələrdən yurdumuza ayaq açan alətlərin heç biri klarnet qədər rəğbət qazanmamış və Azərbaycan milli musiqisində bunca doğma havacata köklənə bilməmişdir. Bunun sirri isə heç şübəhsiz ki, klarnetin yapışığıl səsində, onun cəzbedici nəvasındadır və şübəhsiz ki, klarnet ifaçısının geniş üreyə malik, eyni zamanda istedadlı, son dərəcə peşəkar sənətkar olmağı da burda rol oynayır. Təməli çox azman sənətkarlar – Nadir Axundov, Ələkbər Əsgərov, Şəmsi İmanov, Əşrəf Əşrəfzadə, Vəli Qədimov, Adil Bayramov və başqaları tərəfindən qoyulmuş klarnet sənəti nə yaxşı ki, indi də layəqətlə davam etdirilir və bizim milli çalğıçılarımız həmişə olduğu kimi bu cəhətdən yənə də qeyrilərinə nisbətə də əlçatmaz bir zirvədədir...

